

Х.Жээмбаев атындагы
мектеп - лицейи

Тарбиялык саат

**Сабактын
темасы:**

**Карысы
бардын
ыррысы бар**

Класс жетекчи: Матаева П.

Тарбиялык саат

Сабактын темасы: «Карысы бардын ырысы бар»

Сабактын максаты:

а) 1-октябрь КАРЫЛАР күнү тууралуу маалымат менен таанышабыз

б) Турмуштагы оң-терс жагдайларга карата баамчылдык сезимдерин, көз караштарын өнүктүрүшөт, өз алдынча ой жүгүртүүгө багыт алабыз. в) Ата-энеге кайрымдуу болууга, аларды терең урматтоого жана сыйлоого тарбияланабыз.

Жок болсо да ак сарайым алтыным,

Бүт ааламдан бүт дүйнөдөн мен баймын.

Менин дүйнөм, менин мүлкүм байлыгым,

Ата, апа, сиздердин тирүүлүктө барлыгың.

Тарыхы

Алгач мындай майрамды белгилөө 1970-жылы жер калкынын картю маселесин изилдеген адистердин оюна келген. Бирок Эл аралык статусту 1990-жылы ээ болгон. 1990-жылдын 14-декабрында БУУнун генералдык ассамблеясы өзүнүн 45/106 резолюциясында "1-октябрь эл аралык карылар күнү" деп токтом кылган. Токтомдун максаты: карылардын көйгөйлөрүнө коомчулуктун көңүлүн буруу болгон.

Алгач бул датаны Европада, андан соң Америкада, ал эми 1990-жылдын аягында бүт дүйнө белгилей баштаган. 1-октябрь күнү көптөгөн өлкөлөрдө түрдүү фестивалдар, майрамдар, акциялар жүрөт. Мунун баары улгайган адамдардын укуктарын коргоо, аларга көмөк көрсөтүү үчүн жасалат. Өкмөттүк эмес уюмдар ар кандай кайрымдуулук иш-чараларын өткөрүп, радио жана теле берүүлөрдө карылардын көйгөйлөрүн чагылдырышат.

Айтып коюу керек, жыл сайын бул иш-чарага БУУ тарабынан белгилүү бир тема белгиленет. БУУнун маалыматы боюнча дүйнө калкынын курамы өзгөрүп кеткен, 1950-2010-жылдар ичинде жалпы жашоонун узактыгы 46 жаштан 68 жашка узарган, жана келечекте бул көрсөткүч 81 жашты түзөт деген божомолдор бар. Учурда дүйнөдө 60 жаштан ашкан адамдардын орточо саны 900 миллион болуп, 2050-жылы 2 миллиардга жетиши мүмкүн, башкача айтканда дүйнө калкынын 20%. Анын үстүнө адистердин божомолуна ишенсек 2050-жылы 60тан ашкан адамдардын саны балдардан ашып кетет экен.

Мунун баары кары адамдардын көйгөйлөрүнө, муктаждыктарына өзгөчө көңүл буруу зарылдыгы чыгат. Андан тышкары улгайган адамдар коомго маанилүү моралдык, этикалык оң таасирин тийгизет эмеспи. Албетте, эгер карыларга тиешелүү шарттар түзүлсө. Мунун негизинде адам укуктары маанилүү ролду ойнойт.

Өкмөттүн, өлкөнүн, жарандардын, ар бир адамдын жардамы менен карылар көйгөйүнө көңүл бурсак, адамдар узак жашабастан, алардын жашоосун сапаттуу, толук кандуу, бакыт алып келе тургандай болот. Айтылгандар ар бир адамга тиешелүү, анткени ар бирибиз улгаябыз.

Мактай албайм үйдөй алтын жыйнасам,

Мага десең академик, аалым бол!

Ата-энеңди терең урмат кылбасаң,

Адам деген асыл наамың болот кор.

2019-жылкы маалыматка караганда Кыргызстанда 65 жаштан өткөн жарандардын саны 301 миң, же кыргызстандыктардын 4,7 пайызын түзөт. Ал эми эмгекке жарамдуу курактан улуулардын саны 501 миң. Анын 150 миңи эркектер (63 жаштан жогору), 349 миңи аялдар (58 жаштагылар жана андан улуулар).

1. Атаңы сыйлаган абийир табат, Энени сыйлаган элине жагат.

2. Алты күн ачка калсаң да, атаңды сыйла.

3. Атасы үчүн баласын айыпка жыкпайт, Баласы үчүн атасы эмнени гана укпайт.

4. Уул – тукум, жакшыбы, жаманбы- ысым чакыртат, Кыз- кыйкым, жакшысы кадыр артырса, жөнү кепке калтырат.

5. Ата көргөн ок жонот, Эне көргөн тон бычат.

6. Карынын сөзүн капка сакта.

Ата-эне жана сый урмат Ата жөлөп турган тирек, эне акыл-насаат булагы демекчи, бизди бул дүйнөгө алып келген, тарбиясын берген ата-энелер. Ар бир адам улгайт, ошондуктан карыларга сый урмат жасоо ар бир адамдын милдети болсо керек. Карылар көптү көргөн, көсөм адамдар десек жаңылышпайбыз. Кыргызда сөз бар го "ата-энеси бар адам, эң бактылуу адам", "ата-энеңди көзү барда сыйлай бил" дегендей. Ата-эне жаш болсо да, барыбир улгайт, ал гана эмес биз дагы улгаябыз, ошондуктан ата-энени сөз менен эмес, иш-аракет, ак эмгегиңер менен сыйлай билгиле. Карынын батасын алган адам эч качан кор болбойт эмеспи, карынын батасын алгыла.

Кары адамдарга ким сый-урмат көрсөтсө, ал сөзсүз кийин кайтат. Карыны сыйласаң абийир табасың деп бекеринен айтылбаса керек. Кыргызда ушул сыяктуу накыл сөздөр, макалдар абдан көп, макалдар не деген жылдар бою келаткан сөздөр. Кары кебин капка сал - деген макалды карасак, бул жакта кары адамдын акылы терең, көптү көргөн көсөң катары түшүндүрүлөт.

Турмушта терс көрүнүштөр дагы аз эмес, көбүн эсе батыштын кинотасмаларында тескери тарбия берген учурлар аз эмес. Аны кээ бир эси жоктор көрүп алып, туурашып, кары адамдарды кандайдыр бир тоскоолдук катары ойлошот. Билесинерби, кары адамдар, чоң эне, чоң ата качандыр бир убакта силердей жап-жаш болушуп, бирок биздей жакшы турмушта жашаган эмес. Ошого карабастан алар кайратын жоготпой, оорчулукка чыдап, балдарына татыктуу тарбия берип, кээ бирлери Мекен үчүн канын төккөн. Ар бир улгайган адам ардактуу адам.

Адам карыса, жаш баланыкындай мүнөзгө ээ болуп калат деп бекеринен айтылбаса керек. Андыктан жаш балдарга кандай аяр мамиле жасасак, карыларга да ошондой мамиле кылууга туура келет.....Адаттагыдай, алтын эрежелерди алдыңарга сунуштайбыз.

1) Эгер үйүңүздө кары адам болсо, анын көңүлүн таап сүйлөгөнгө аракет кылыңыз. Аларга катуу айтуунун же ашыкча тамашалашуунун кажети жок. Биринчиден ал сиздин теңтушуңуз эмес, экинчиден улуу катары сый көрсөтүү керек.

2) Алардын кыймыл аракетин, болбосо сүйлөгөн сөзүнө же кийинип жүргөн кийимине сын айтуудан алыс болуңуз. (карып калгадыгына байланыштуу андай нерселер макни бербестигин эске алыңыз)

3) Эгер кары адам туура эмес иш жасап койсо, акыр гана артынан барып оңдоп коюңуз.

4) Аны менен баарылашып жатканда алардын оозунан сөзүн жулуп алуудан алыс болуңуз. (алар башкача тарбия менен өсүшкөндүктөн андайды жактыра беришпейт)

5) Өзүңүздүн досторуңуз же сизге кызыктуу нерселерди айтып берүүдөн алыс болуңуз.

6) Алардан атасы ким, энеси ким болгон, балалыгы кандай өткөн тууралуу сурасаңыз, алар башкача сезим менен айтып беришет. Өткөндү эстөө башкача болоорун баарыбыз элк билсек керек.

7) Эгер алар өздөрүн карап, жакшы кийимдерди кийгилери келсе, сөзсүз түрдө жардам бериңиз. (Алар да сизге окшоп жашагылары келишет.)

8) Түндө болобу, күндүз болобу, суранган нерсесин аткарып туруңуз.

9) Аларга жагымдуу сөздөрдөн айтып, пайдалуу кеңештериңиз менен бөлүшүп, дүйнөдө болуп жаткан кызыктуу окуялардан айтып берип туруңуз.

10) Ал адамдардан батасын алып, алардын да кеңешин четке какпай угуп туруңуз.

Турмушта ар түрдүү жагдайлар, тагдырлар кездешет. Ата-энесин бакпай карылар үйүнө жеткиргендерди ата-энесине муздак мамиле жасап жаткандарын сын алгыдан, чыгармалардан окуп, көрүп, күбө болуп жүрөсүңөр. Анда эмесе акын Болуш Керимбаевдин "Таш боорлор кандай немесиң?" деген чыгармасына токтоло кетели: *Ээндеп айдап кемесин, Элимдин укпай жемесин. Каарыптар кайрым жайына, Жеткирди кызы энесин! Алкаган ыйман батасын, Агарткан кирсиз жакасын. Карыптар кайрым жайына, Жеткирди жигит атасын.*

Ата менен эне тирүү барында,

Эң башкы ишиң жан дилиңден кадырла.

Каза тапса арзыбайт бир тыйынга,

Сен короткон алтының да, ыйың да.

Суроолорго өз алдыбызча жооп беребиз:

1) Ата-энең ыйык жана ардактуу билесиңби?

2) Ал сенин эң жакын адамың экенинчи?

3) Сен орой, ичкич, жолу болбогон адам болсоң да, сени бүт дити менен коргоп, сен үчүн сыздап өтөөрүнчү?

4) Сен канчалык оорукчан, түрү суук, майып болсоң да, сени эч кимге алмаштырбайт, билесиңби?

5) Сенин кыйынчылыгыңды мойну менен көтөрүп, кайгы касиретиңе жүрөгү канап азап чегет, билесиңби? 6) Өзүңдө болбогон кымбат буюмду сенде болсун дегенинчи?

Ата, апа, сиздердин тирүүлүктө барлыгың. Ата-дөөлөт, эне- таалай бала үчүн, Кадырлоого жумша андыктан бар күчүң. Кылбасаң да чеке тердеп алп мээнет, Ошол болсун коомго кошкон үлүшүң.

Мына достор, убакыттын өтүшү менен биз баарыбыз карылыкка моюн сунабы. Кааласак да, калаабасак да мындай нерсе биздин башыбызга келет. Ошдуктан, аларга жакшы мамиле жасап турсаңыз, карыганда сиз да ошочолук сый көрөсүз. "Ар бир адам көп жашагысы келек, бирок карыгылары келбейт" дегендей, көп жашайлы, эч качан карыбайлы!!!

Жаш муун деп ар бири, Биз үчүн баарын жасаган. Карыларды кадырла, Көзү барда дагы да.

Азаматсың сен баатыр, Алкыш айтса карылар. Жакшы адамдын сен баатыр, Бата берсе карылар.

Байлык бийлик аларга, Кереги жок нак эле. Жылуу сөзүң аянбай, Бар болгону ошол эле.

Үйгө тапшырма:

"Карысы бардын ырысы бар" деген темада дил баян жазуу

КӨҮЛ БУРГАНЫҢАР ҮЧҮН ЧОҢ РАХМАТ!